

А. Бояр

Волинський державний університет імені Лесі Українки

Проблеми переходу до сталого розвитку: екологічний аспект

Сучасний етап розвитку людського суспільства характеризується загостренням цілого ряду проблем соціального, екологічного, економічного, військово-політичного характеру на всіх рівнях. Ключем до їх вирішення повинен стати перехід до сталого (стійкого) розвитку суспільства. В Україні Концепція сталого розвитку розробляється з середини 90-х років.

Сталий розвиток розуміється як процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення гарантованого задоволення принаймі мінімально необхідних потреб всіх членів суспільства за умови збереження й поетапного відтворення цілісності навколишнього природного середовища, забезпечення рівноваги між потенціалом природи і вимогами людей усіх поколінь [Національна доповідь про охорону навколишнього природного середовища в Україні, 1996]. Основним принципом переходу до сталого розвитку повинно стати поєднання економічних, соціальних і екологічних інтересів розвитку суспільства у єдиній системі координат, що дозволить зробити ці три складові співвимірними і цілісно керованими.

Вирішення даної проблеми потребує великих зусиль і узгоджених цілеспрямованих дій в усіх сферах суспільного життя і, в першу чергу, у науковій. Тому, доцільно окреслити основні напрямки наукового пошуку і практичних дій, які при ефективній їх реалізації дозволять значно просунутись вперед у розв'язанні вищевказаної проблеми. Отже,

першочерговими кроками при переході до сталого розвитку українського суспільства повинні стати наступні.

- 1) Широке впровадження *економічного механізму регулювання природоохоронної діяльності* підприємств і організацій. Певні методи цього механізму знайшли в нашій країні своє застосування. Це такі як введення платежів за нормове і штрафних санкцій за наднормове використання природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища, формування екофондів. В той же час цілий ряд інших, докладно розроблених у науковій літературі економічних важелів управління природоохоронною діяльністю, залишаються поза практичним застосуванням. Серед них: податкові та кредитні стимули, компенсації, субсидії, премії, формування системи екологічного страхування, організація екологічних банків, регіональних бірж промислових відходів, створення ринку екологічних послуг і екологічного бізнесу, ринку прав (лімітів) на забруднення навколишнього середовища (по аналогії з так званим «бابل-принципом», введеним у 80-х роках в США) і ін. У розвинутих країнах на сучасному етапі існує більше 80 економічних інструментів в сфері раціонального природокористування і охорони навколишнього природного середовища. Ефективне впровадження і функціонування економічного механізму природоохоронної діяльності на пряму залежатиме від розв’язання наступних принципових проблем.
- 2) *Вартісна (капітальна) оцінка усіх видів природних ресурсів* (в тому числі і потенційних, тобто усього навколишнього природного середовища – як найбільш універсального природного ресурсу людства). Виняток може бути зроблений лише невичерпним природним ресурсам.

- 3) Розробка методики обрахунку *економічних збитків* завданих антропогенною діяльністю навколишньому середовищу (як суспільному, так і природному, поняття якого стає все більш умовним, трансформуючись у суспільне). Існуючі методики таких обрахунків містять цілий ряд недоліків, вирішенню яких сприятиме ефективне розв’язання попередньої проблеми.
- 4) фізико-математичні дослідження *стійкості геосистем* до антропогенних впливів з урахуванням регіональних особливостей і встановлення порогу стійкості геосистем усіх рівнів. Наявність ефективної методики обрахунку економічних збитків навколишньому середовищу від антропогенної діяльності дасть змогу вартісно (в економічній формі) оцінити поріг стійкості (гранично допустимі збитки) геосистем і поєднати в єдине ціле економічні й екологічні інтереси розвитку суспільства.
- 5) Удосконалення системи *екологічного нормування* на основі врахування фактору екологічної стійкості геосистем.

Отже, основним засобом вирішення екологічних проблем суспільства при переході до сталого розвитку повинно стати впровадження економічного механізму регулювання природоохоронної діяльності. Проблемними залишаються не самі методи такого механізму, а принципи, на яких вони ґрунтуються. Розв’язання вищеакцентованих завдань створить стійку базу для впровадження і ефективного функціонування економічного механізму природоохоронної діяльності та поєднання економічних і екологічних інтересів розвитку українського суспільства.